

درس دوازدهم

دوستی

توجه

برای خواندن واژه آموزی این درس (= کاربرد فعل‌های قدیمی ← همی طلب) به صفحه‌ی ۱۸۹ همین کتاب، مراجعه کنید.

پرگرفته از: کتاب قابوس‌نامه، عنصرالمعالی کیکاووس

نوع نثر: ساده و روان

معنی واژه‌ها، به ترتیب سطرها

مردمان: انسان‌ها	نُو (= دوست نو): جدید
ناگزیر: ناچار	کهن: قدیمی، کهنه
به: بهتر	همی طلب: بطلب
حکیم: دانا، دانشمند	همی دار: بدار
نیز: هم	سازگاری: موافق بودن، ملایم بودن
اندیشه: فکر	مُشفق: دلسوز
مردمی: لطف و مهربانی، انسان بودن	یکدل: صمیمی، همدل، صادق
احسان: خوبی، نیکوکاری، بخشش	

معنی جمله‌های مهم

بدان، ای پسر که مردمان تا زنده‌اند از دوستان ناگزیرند که مرد اگر بی‌برادر باشد به که بی‌دوست؛ از آنکه حکیمی را پرسیدند که دوست بهتر یا برادر. گفت: برادر نیز، دوست به.

معنی: آگاه باش، ای پسر که انسان‌ها تا وقتی که زنده هستند ناچارند که کسانی را به عنوان دوست، انتخاب کنند؛ چون که انسان اگر بدون برادر باشد بهتر است که بدون دوست باشد. (انسان‌ها باید دوست‌های خوب، داشته باشند) زیرا از دانشمندی پرسیدند که دوست بهتر است یا برادر؟ گفت: اگر برادر مانند دوست خوب باشد، بهتر است؛ یعنی با برادر رابطه‌ی دوستانه داشته باشد.

نکته‌های دستوری: فعل «است» بعد از «به» حذف شده است (بی‌برادر باشد به است که بی دوست) / فعل «باشد» بعد از «بی‌دوست» حذف شده است. (بی دوست باشد) / «است» بعد از «بهتر» حذف است (دوست بهتر است) / «بهتر است» بعد از «برادر» (برادر بهتر است؟) حذف شده است / فعل «باشد» بعد از دوست حذف شده است. (برادر نیز دوست باشد) / فعل «است» بعد از «به» حذف شده (به = بهتر است). «را» به معنی «از» است و حکیمی، متمم می‌باشد (از حکیمی پرسیدند).

نکته‌ی ادبی: عبارت «مرد اگر بی‌برادر باشد به که بی‌دوست» به ارزشمند بودن دوستان هم دل تأکید دارد.

پس به کار دوستان اندیشه کن و دوستی ایشان به مردمی و احسان تازه دار و چون دوست نوگیری، پشت بر دوستان کهن، مکن.

معنی: پس درباره‌ی کارهای دوستان خودت فکر کن و با مهربانی و نیکی کردن، دوستی خود را با آن‌ها زنده و شاداب گردان. وقتی دوست جدیدی انتخاب کردی، دوستان قدیمی را رها نکن. (= به دوستان قدیم، بی‌اعتنایی نکن).
نکته‌های آرایه‌ای: پشت مکن ← کنایه از فراموش نکن، ترک نکن / نو و کهن ← تضاد

دوست، همی طلب و دوستان کهن را بر جای همی‌دار تا همیشه بسیار دوست داشته باشی و دیگر با مردمانی که با تو به راه دوستی روند و «نیم‌دوست» باشند، نیکویی و سازگاری کن.

معنی: دوست جدید پیدا کن و دوستان قدیمی را نگه دار تا این که همیشه، دوستان زیادی داشته باشی. دیگر این که با انسان‌هایی که با تو دوست هستند حتی اگر صمیمی هم نباشند، خوب باش و با آن‌ها سازش کن.

نکته‌ی دستوری: فعل‌های «همی طلب» و «همی دار» فعل امر قدیمی هستند و فعل «کن»، فعل امر امروزی است.

نیم‌دوست: دوستی که خیلی صمیمی نیست.

و در هر نیک و بد، به ایشان مُشفق باش تا چون از تو مردمی بینند، دوست یکدل شوند.

معنی: و در کارهای نیک و بدی که انجام می‌دهند، نسبت به آن‌ها مهربان و دل‌سوز باش. وقتی از تو مهربانی و جوان‌مردی بینند، با تو دوست صمیمی و صادق می‌شوند.

نکته‌ی آرایه‌ای: نیک و بد ← تضاد

واژه‌های مهم املائی

ناگزیر - به (= بهتر) - حکیمی - احسان - دوست نو - کهن - همی طلب - سازگاری - مُشفق

هم‌خانواده‌ی واژه‌ها

حکیم ← حکمت - حُکما (= جمع حکیم)

توجه: این واژه‌ها را نباید با واژه‌ی «حُکام» (= جمع حاکم) اشتباه کرد.

اندیشه ← اندیشیدن - اندیشنده - دوراندیش

احسان ← محسن - محاسن (= جمع حُسن) - تحسین

سازگار ← سازش - سازنده - ساخت و ساز

مشفق ← شفیق - شفقت (این واژه‌ها با واژه‌های «تشویق» و «مشقت» هم‌خانواده نیستند)

پیام درس

این درس به داشتن دوست خوب، سفارش می‌کند. انسان تا وقتی که زنده است باید دوستان خوب و صمیمی داشته باشد. هر وقت دوست جدیدی انتخاب می‌کنیم نباید دوستان قدیمی را رها کنیم و نسبت به آن‌ها بی‌توجه شویم. ما باید با دوستان خود وفادار و مهربان و یکدل باشیم تا آن‌ها رسم دوستی بی‌ریا و صمیمی را از ما یاد بگیرند.

تاریخ ادبیات

عنصرالمعالی کیکاووس بن اسکندر

وی از امرای دانشمند آل زیار (در قرن پنجم هجری) است. فرمانروایی وی منحصر به قسمت محدودی از گرگان و طبرستان بود. عنصرالمعالی مردی آگاه و دانشمند بود و به فارسی و طبری شعر می‌سرود.

قابوس‌نامه

قابوس‌نامه کتابی است پندآموز نوشته‌ی عنصرالمعالی کیکاووس. نام قابوس‌نامه از نویسنده‌ی آن «قابوس» گرفته شده است. وی این کتاب را برای فرزندش گیلان‌شاه، در ۴۴ فصل نوشته است و موضوعات آن مربوط به تربیت فرزند، رسوم لشگرکشی، مملکت‌داری، آداب اجتماعی و دانش و فن است. نثر قابوس‌نامه، ساده و روان است.